

lend voor de nationale ijdelheid, maar versterkt toch, naar wij vreezen, Stein's standpunt niet.¹⁾

De oorlog brengt saambinding en broederschap; verhoogt den levensernst; bevordert de godsvrucht; doet velen wederom de knieën buigen, die Gods aangezicht niet meer zochten; verdrijft oude veeten; bant allerhande geschillen, en in zoo verre gaat er van den oorlog een verzoenende en vredeachtende kracht uit.

Verraste niet de huidige krijg door menig schoon moment? Politiek gekrakeel verstomde. Het saamtreffen van den Duitschen Keizer op den 4en Augustus in de Witte Zaal van het koninlijk slot en de afgevaardigden van den Rijksdag, tot wie hij de woorden sprak: „Ich kenne keine Parteien mehr, Ich kenne nur Deutsche” en die, van wat partij, stam of confessie ook, hem de hand drukten, ten teeken dat zij hem „durch Not und Tod” trouw bleven — het boeit ongemeen. De terugkeer van honderden Jesuïeten, eens uit Deutschland verdreven, om nu hun leven voor Germanje's victorie veil te stellen, ontroert. De bejegening, thans onder Viviani's regime aan de bitter vervolgde kloosterlingen en nonnen geboden, doet weldadig aan. Ulster en home rule maken niet langer scheiding, nu Brittanje's eer op het spel staat. Warme Flaminganten en verstokte Gallen, zij sluiten den verheven zoen en op het slagveld sterven

¹⁾ Veel minder geruststellend dan Stein's gedachte is de verwachting van Steinmetz: „Die Niederländer, Epigonen ihres grossen Zeitalters, sind schon ein paar Jahrhunderte lang bequeme, gemächliche, etwas weiche Leute geworden, eingefleischte Individualisten in jeder Richtung. Ihre Ironie verhindert sie, die Dinge so recht ernst zu nehmen, ... alles sehr unschuldig, es schadet keinem Menschen, deshalb könnte es lange so bleiben. Aber ein Ausfluss dieser Neigung ist auch die schlaffe, ungenügende Vorbereitung zum Kriege, recht viele glauben so gerne, dass die Kriege schon aus der Mode gekommen, die Rüstung eigentlich schon überflüssig sei. Der erste beste Krieg, in den die Niederländer verwickelt werden, wird sie unsanfterweise eines anderen belehren und mehr, als irgend etwas anderes vermöchte, dazu beitragen, sie einer neuen grossen Periode zuzuführen. Das Jahrhundert ihrer unaufhörlichen Kämpfe machte sie